

**ỤFỌDỤ NDIICHE DỊ N’ETITI OLUNDỊ
ENUGU EZIKE NA IGBO IZUGBE**

Si n’aka

S.O. Ezeomeke

(Chief Lecturer)

Email: ezeomekeso@gmail.com

08033634065

Federal College of Education,

Ehaamufu, Enugu State.

ỤMỊ EDEMEDE

Isiokwu nchọpụta a bụ “Ụfọdụ Ndiiche dị N’etiti Ọdidiụdassụsụ Olundị Enugu Ezike na Igbo Izugbe”. Iji mee nchọpụta a nke ọma, anyị lebara anya n’otụtụ akwụkwọ ndị mmadụ derela gbasara olundị na Igbo Izugbe. Na nchọpụta anyị, anyị ghotara na ọ bụ site n’olundị a nabatara ka e ji enweta asụsụ Igbo Izugbe. Olundị Enugu Ezike abughị asụsụ nke aka ya kama ọ bụ otu n’ime otụtụ olundị dị n’asụsụ Igbo Izugbe. Ọ bụ ezie na Enugu Ezike bụ obodo buru nnukwu ibu, ọ bụkwa eziokwu na obodo ahụ anoghị n’etiti ala Igbo ebe asụsụ Igbo Izugbe na-ekpo oku mana ha bụ ndị Igbo, buru ndị na-asụ Igbo n’agbanyeghi na ha nwere ụdaume itoolu ebe Igbo Izugbe nwere asatọ. E lebawa olundị ndị ọzọ dị n’Igbo Izugbe ma ọ bụ n’asụsụ ọ bụla anya, a ga-ahụ ndịiche. Ọ bughị n’ihi ndịiche ndị ahụ ga-eme ka a kpachapụ olundị ahụ n’ebe asụsụ Izugbe ahụ dij. Ha ka nọkwa n’asụsụ Izugbe ahụ. Ọ bụ nke a mere anyị ji kpebie na olundị Enugu Ezike akwụrughị onwe ya dij ka asụsụ nke aka ya kama ọ bụ asụsụ Igbo.

Denye usoro (u method) [gbasoro mee nchqchaa.

OKWU MMALITE

Akụkọ gbasara ebe ndị Enugu Ezike si bụ onye kọta, ọ koro gawa. Otu akụkọ lebara anya n’amụmamụ maka ihe agba ochie na Nsuka nke Hartle

(1978) kwuru maka ya gosiri na e nwere ọtụtụ ihe nhụbaama na-eziputa ihe obibi ndị Enugu Ezike n'ụdị ihe e gwuputara n'ala na ihe a hụrụ anya dị ka ọhịa arụsị, ọgba mkpume, (okwute e kpokoro ọnụ) ụlọ ochie bụ nke dị iche n'ụlọ agba ọhụrụ nke ugbo a, okpe (mgbidi siri ike na ogologo olulu e ji ezonari ndị iro), ọgbonọ/ụkpa/ujuru/adọ (ugiri). Dị ka Hartle si kọwa, o kwuru n a ụfọdụ osisi ndị a anọla ihe dị ka naari afọ ise nke na e ji ha efo ifo n'Enugu Ezike.

E nwekwara ike isi n'ihe amụmamụ maka ihe agbaochie nweta ozi maka ihe ochie n'Enugu Ezike. Ihe ọmụmaatụ bụ ọkụ ụtaba, bụ nke e nwetara n'ugbo na Mahadum Nsuka bụ nke a na-atụ anya na ọ nọla ihe dị ka puku afọ atọ. Ihe ndị ọzọ bụ ite mmiri, itemmụọ, mbodo, akere okwose (oku e ji eri nri), Akere ọwụwụ eshi (ọkụ e ji asa ahụ) dgz. Ihe ndị a bụcha ngwa e ji ebi n'ụlọ na ngwa ofufe arụsị bụ ihe ndị a na-atụ anya na ha anọla ihe dị ka puku afọ abụọ. Ihe nchọpụta ndị a na-egosi na Enugu Ezike nwere ike ọ bụrụ na o biela ihe dị ka puku afọ atọ (Apeh 2006).

Akụkọ nke abụọ bụ akụkọ ọnụ anyị na-enweta na-egosi na Ezike bụ nwa Ataa n'Igala dị na Kogi Steeti. Akụkọ a na-egosi na Ezike si Igala chụrụ nta bata ebe a na-akpọ Ugwueka ebe ọ nọrọ jide anụ ahụ ọ na-achụ. Ezike lere anya na ndịda ugwu ahụ wee hụ ebe ańurụ ọkụ na-atuli wee gaa jee gụrụ ọkụ o ji ahụ anụ ya. Ezike biaziri nọdụ n'elu ugwu ahụ na-egbu anụ na-ahụ. Ka Ezike na-aga na nke Maazi Ekwoyi na-agurụ ọkụ, ọ dabaara ya na nwa ya nwaanyi o wee lụrụ ya. Ọgọ ya, Ekwoyi kpọtara ya n'ala wee nye ya nnukwu obosara ala ebe ya na nwa ya ga-ebi. Ọ bụ n'ala ahụ, bụ nke ndị

Enugu Ezike na-akpọ “ufu” ka Ezike nọ wee mụọ ụmụ ya anọ bụ Ezeodo, Eşođo, Itodo na Ozii bụ ndi mụbara obodo a na-akpo Enugu Ezike taa. (Johnson 1934).

Otu akụkọ ọzọ gbasara ebe Enugu Ezike si bụkwa akụkọ ọnụ, bụ akụkọ a malitere kọwa bido n’afọ 1970 ka agha Naijiria bichara. Akụkọ a na-akọ na otu nwoke onye Enugu Ukwu pụrụ njem zorute n’obodo a na-akpọ Enugu Ezike. Nwoke a bụ dinta nke na ọ bụ enyi ọ gbara egbe ka o sogidere wee rute n’obodo a. Ka o rutere ebe ahụ, ọ hụrụ na o nweghi onye bi na nnukwu obosara ala ahụ. Ọ gaghachiri azụ gaa kọrọ ndi be ha ihe ọ hụrụ. Ha gwara ya si ya chighaa azụ gaa biri ebe ahụ. Nwoke a alaghachiri azụ gaa biri n’akụkọ Eşoyi. Kemgbe ahụ, ndi Enugu Ezike jizi ebe ahụ mere ala nna nna ha. Iji kwado akụkọ a, ndi Enugu Ukwu ka na-egosi ma taa na e ruo n’Enugu Ukwu, na o nwere ukwu osisi udara di n’obodo ahụ ndi Enugu Ukwu ka na-akwanyere nnukwu ugwu n’ihi na ọ bụ udara Ezike kuru. Akụkọ kọrọ na ma ruo oge a, a ~~na~~ede akwukwo a na ya bụ ukwu udara ka nọ. Nke a bụ ihe e kwesiri ime nchoputa maka ya.

N’uche nke Afigbo (1978) Enugu Ezike ka bįara ọhuru ebe ha bi. Ọ na-akọwa na o nwere mpaghara ufodu n’ime ha bụ ndi Igala, ma ọ bụ nọ n’aka ọchichị ndi Igala.

Ihe anyi ga-amuta n’akukọ ndi a bụ na ihe ndi Hartle (1975) kpogasi aha bụ ihe di, ma ọ bụ dibu n’Enugu Ezike n’agbanyeghi ọbija ndi uka Kraist. Nke abuo bụ na Enugu Ezike na ndi Igala nwere mmeko nke nwere ike imetuta olundi Enugu Ezike. Nke atọ bụ na o nwere onye kwapuru n’ebe o

bi buru asụsụ ya gaa ebe ahụ. Ihe nchọpụta ndị a ga-enyere anyị aka ịtule ihe gbasara olundị Enugu Ezike na Igbo Izugbe.

OLUNDỊ

Ihe e ji mara asụsụ ọ bụla bụ na o nwere Izugbe nwee olundị. Olundị bụ nke ụfọdụ na-akpọ ọlụasụsụ ma ọ bụ olumba, pụtara ụzọ dị iche iche obodo a mara ama si ekwu okwu, ọ bịa nwetụ ihe dị iche na nke ọha agburu nke obodo ahụ nọ n'ime ya si ekwu, bụ nke a na-akpọ Izugbe. Ihe olundị ji dị iche n'izugbe bụ site na mkpọpụta okwu, utoasụsụ na mmebeokwu. (Hartmann and Stork 1973).

Dị ka Horton (1995) si hụ ya, ọ sị na ọ na-abụ o nwee ka ihe si wee mee, ndị na-asụ otu asụsụ agbasaa kewaa gaa ebe dị iche iche. Mgbe nke a mere, otu asụsụ ahụ ndị ọ bula ji wee pụ amalite nwewe mgbanwe n'ihe ha na-asụ nke na ọ gaghizi enwe ndị na-asụ nke ha na-asubụ tupu ha ekewaa. Mgbe ụdị ihe a mere, ihe a ga-enwe bụ olundị dị iche iche kpokobere onụ buru otu n'ebe dị iche iche. Nke a gawa n'ihu, ihe a ga-enweta bụ ihe Horton (1995) kpọrọ “daughter languages” ebe Nwaozuzu (2008) sị na Ikekonwu (1985) kpọrọ ya “satellite dialect”. Nke ọzọ bụ na ka ha na-anote aka na nkewa ha, ka asụsụ ha na-adịwaga iche.

Steti Kogi na

W

N'agbanyeghi nke a, site na mgbasaa ndị a gbasara, ụfọdụ nwere ike garuo na nsọtụ ebe oke ala ha na agburu asụsụ ọzọ, nọdụ ebe ahụ. Nke a ga-eme ka asụsụ ndị ahụ banye na nke ha, Nke ha onwe ha, abanyekwa na nke ndị ahụ. Horton (1995) kwuru eziokwu n'ihu na o nwere ike buru nke a

mere ihe kpatara ndi Enugu Ezike ji nweta otutu mkporuokwu site n'asusu ndi agbataobi ha bu Igala na Idoma no na Kogi Steti na Benue Steti.

Ndi Enugu Ezike bu ndi mpaghara Igbo bi na mgbago ala Igbo ma a gafechaa Nsuka. Ebe a na-enweta ha kpomkwem bu ma a na-agbago Ugwu Awusa. Ha bu ndi ikpeazu a na-enweta ma a banye Kogi na Benue Steti. W Ha buru nnukwu ibu nonuogugu. E kwuwe maka ndi Waawa, (Ikekeonwu 1986), Enugu Ezike so n'obodo a na-akpo ndi Waawa. A na-akpo ha ndi Waawa maka na o na-abu ha choo isi "mba", ha asi "waawa". Ndi akuku Udi na-asi "wa" ebe ndi akuku Enugu Ezike na-ekwu "wowa". O buru ka Okoroafor (1978) si kwu ya, o si na a na-enweta mmadu ruru naari isii na iri abuo na ise maka otu Kilomita nkomgbaanoha.

Ea nwere olundi di nasusu Igbo. Asusu di nuwa bara uba. Ya mere na agburu o bula nwere asusu nke ha, bu nke di iche na nke agburu ndi ozo. Asusu o bula nwere olu e ji asuputa ya nke mere na obodo di iche iche nwere olu di iche iche ha ji asu asusu. O bu nke a mere na asusu bu otu mana olu di niche niche bu ihe kparatara ndi Igbo ji asi na Igbo na-asu n'olu n'olu mana ha kwaa ukwara o buru otu. O nweghi asusu enweghi olundi e ji asu ya. A bia nasusu Igbo, e nwere udi olundi di iche iche. E nwere olundi Onicha, Nsuka, Abakeleke, Owere, Ukwuanj, Enuanj, Ohafia dgz.

Olundi bu olu onwe nke obodo o bula ji asu asusu agburu ha. O bukwa olu a ka e ji mara obodo ahu. Omenaala ha na ihe niile ha ji biri e ji mara ha na-

apụta ihe n'olundị ha ahụ. Ebe a na-enweta ndịiche n'olundị dị n'asụsụ na-abụkarị n'ụdaume ma ọ bụ na mgbochiume dị n'olundị ahụ bụ nke adighị n'asụsụ Izugbe ma ọ bụ nke dị n'asụsụ Izugbe ma ọ dighị n'olundị ahụ.

N'akwụkwọ Ezeomeke (20 11) o gosiri na ụdaume Igbo dị asatọ ebe mgbochiume dị iri abụọ na asatọ. Okoreaffia (1974) kọwara na ndị Otu Iwelite Asusu na Omenaala Igbo kwadoro mkpụrụabidịi Igbo iri atọ na isii n'afọ 1961.

N'ezie, ọ bughị mkpa onye na-eme nchọpụta a itinye ọnyụ ma o nwere olundị nke ọhannaeze kwadoro ka ọ buru asụsụ Igbo Izugbe ka ọ bụ na o nweghi. Ihe gbasara ya ebe a bụ ikọwa ma ọ bụ igosi site na nchọpụta a na olundị Enugu Ezike dị iche n'asụsụ Igbo Izugbe ma gosikwa na Enugu Ezike bụ olu dị n'ime asụsụ Igbo na ọ bughị asụsụ nke aka ya n'agbanyeghi ihe di iche.

Anyị ekwuola na a bịa na mkpụrụụdaasụsụ Igbo bụ nke Otu Iwelite Asụsụ na Omenaala Igbo (1984) kpọrọ mkpụrụedemede, mgbochiume dị iri abụọ na asatọ ebe ụdaume dị asatọ. Ọnyọgụ mkpụrụedemede dīcha n'iche n'iche dị ka olundị si wee dị. Iji maa atụ, olundị Enugu Ezike nwere mkpụrụdasụsụ iri atọ na asatọ ebe Igbo Izugbe nwere iri atọ na isii.

E wezuga /gh/ bụ nke olundị Enugu Ezike enweghi, iri atọ na ise ndị ọzọ zuru ezu mana ha nwekwara atọ ọzọ bụ /ẹ/, /i/ na /wsh'/. N'ihia nke a, olundị Enugu Ezike nwere mgbochiume iri abụọ na itoolu ebe ụdaume dị itoolu. Iji kwadoo nke a, Nwaozuzu (2008) sị na ndị Igbo bi na nọọtụ ala Igbo, nke

Enugu Ezike so na ya, nwere o pekata mpe ụdaume itoolu. Ọ sịkwa na mgbochiume Igbo Izugbe nke dị iri abụọ na asatọ ezughi maka olundị ndị a bi na nọọtụ ala Igbo. Ya mere, Enugu Ezike nwere mgbochiume iri abụọ na itoolu ebe ndị ụfọdụ nwere karịa. Ụdaume arọ bụ /a i ẹ ọ ụ/ ebe ụdame mfe bụ /e i o u/ n'Enugu Ezike. Ụdaume /ẹ/ bụ ụdaume ntachitụ burụkwa nwaụda ụdaume /e/.

Ebe olundị Enugu Ezike na-etinye nwaụda /ẹ/ bụ ebe Igbo Izugbe nwere /a/ na mkpụrụokwu ufọdụ. Ọmụmaatụ

Tebul 1

Igbo Izugbe	Enugu Ezike	Bekee
átú [atɔ]	étú [ɛtɔ]	chewing stick
ájá [adza]	éjá [ɛdza]	sand
áhà [aha]	éhà [ɛha]	name
ànọ [ano]	èno [ɛno]	four

Ọ bụ eziokwu na site na tebul 1 na olundị Enugu Ezike na-ekwu “èno” maka “anọ” mana anyị ga-amata na Ọnịcha na-akpọ “anọ” “inọ” nke pụtara otu ihe ahụ. Ya mere na nke a agaghị eme ka olundị Enugu Ezike burụ asụsụ kwụrụ onwe ya makana olundị Ọnịcha na nke Enugu Ezike bụ olundị dị iche iche n'Igbo Izugbe.

A bịa na mkpụrụokwu ndị Bekee na-akpọ “dog” Igbo Izugbe na-akpọ ya “nkịta” ebe olu Enugu Ezike na-akpọ ya “ngịta”. Ihe dị iche be a bụ na olundị

Enugu Ezike ji akpoime ụdampụta ụdaike akpọpụta /g/ ebe Igbo Izugbe ji akpoime ụdampụta ụdaogbi akpọpụta /k/. Ihe ọ pụtara bụ na ebe e ji ụdampụta akpọpụta okwu n’olundị Enugu Ezike, ọ dighị mkpa n’Igbo Izugbe. Nke a na-egosi na Enugu Ezike nwere usoro nke ha, ha ji ekwu okwu b́ara d́ iche na nke Igbo Izugbe mana olundị nd́ ọzọ nwekwara nd́iche nke ha mere aný ji ekwu na olund́ Enugu Ezike, d́ ka olund́ nd́ ọzọ b́kwa aśś Igbo Izugbe ọ b́gh́ aśś nke aka ya. N’otu aka ah́ kwa a gagh́ ekwo maka na nd́ na-aś olund́ Enugu Ezike buru nnukwu ibu wee kpebie na ọ b́ aśś kẃuŕ onwe ya.

Igbo na-aś n’olu d́ iche iche nke olu Enugu Ezike b́ otu n’ime ya. Ihe a na-akpọ Igbo Izugbe b́ naań Igbo e kwekọ́tara ka a na-edede n’akẃkwọ. E wezuga nke a, a b́a n’ikwu okwu ma ọ b́ ́ś aśś, nd́ Igbo ọ b́la ji olund́ nke ha aś. Ya mere na otu mkpúrụokwu nwere ike nwee ihe a na-akpọ ya n’olund́ d́ iche iche mana ha niile pụtara otu nghọta. Ima at́, ka aný h́ ihe olund́ d́ iche iche na-akpọ mkpúrụokwu Bekee a b́ “body”.

Tebul 2

Igbo Izugbe	Enugu Ezike	Udi	Item/́ka	Enuań	Ọńcha
àh́	èsh́	èh́	èsh́	àsh́	àŕ

Tebul 2 gosiri na Igbo Izugbe b́ Igbo ọhaneze na-aghọta b́ŕkwa nke kẃuŕ onwe ya ma olund́ Enugu Ezike, d́ ka olund́ nd́ ọzọ b́ naań mgbanwe d́ n’okwu Igbo Izugbe.

NDIICHE NA MKPURUUDASUSU

Na mbụ, anyị ekwuola na olundị Enugu Ezike enweghi mkpuruudaasusu /gh/ bụ nke Emenanjo (2010) kowara dika ụdaike okporo kemputa keakpoime kama ihe ha ji anochi anya ya bụ /w/ ụdayii e ji ebugbereonu abuo akpo ma o bụ /y/ ụdayii e ji azu ire meturu akpo ihu akpo. Ima atụ:

Tebul 3

Igbo Izugbe	Enugu Ezike	Bekee
ághá [aɣa]	áyá [aya]	war
íghē [ere]	íyē [eye]	to fry
íghā [ira]	íyā [iya]	to spray
íghótá [nota]	ínwótá [mwota]	to understand
ághùghò [aɣota]	áwùwò [awowa]	cunny
íghò [iɣo]	íwò [iwo]	to pluck

N'olundị Enugu Ezike, o nwere ụdịri mgbochiume Northcote (1914) kpọrọ "intermediate consonant /l/" O bụ mgbe ire na-akpụ akpụ n'etiti // na /r/ ka e ji ekwuputa ya. E dee ya otu o si ada n'onu ma o bụ otu e si akpọpata ya n'onu, o bụ / / . Mgbe e ji akpọpata mgbochiun ? nnonetiti a bụ mgbe eze elu na eze ala jekoro onu metu nwantij, onu ire abia suo ha isi kpim otu ugboro n'ukwu eze. Site n'ihe ima atụ, a choputara na mgbochiume nnonetiti bụ mgbochume kwururu onwe ya n'olundị Enugu Ezike. Ima atụ

Tebul 4

Enugu Ezike	Ndeputaghari	Igbo Izugbe	Bekee
á íá'		áíá' ww	To grind
ì í		ìí'	Ten
í ī		íī'	To eat
í ī		íī'	To creep
À ÌÌ		Aríì	Name of a person
á íá'		áíá'	Gourd

N'otu aka ahụ kwa, anyị kwukwara na olundị Enugu Ezike nwere mgbochiume / / . Otu e si akpọpụta ya bụ [] dị ka ọ dị n'edemede a. Ụdị mgbochiume a adighị n'Igbo Izugbe chaa. Mgbe e ji enweta mgbochiume a bụ mgbe eze elu na nke ala jekoro ọnu nwantinti, egbugbereonu adị okirikiri wee na-eme mkpọtụ dị ka nke agwo, dị ka mgbe a na-akpọpụta /sh/ n'Igbo Izugbe. Ihe dị iche na ha abụọ bụ na mgbe a na-akpọ [], egbugbereonu na-agba okirikiri. Ma mgbe a na-akpọ [], ọ na-abasatụ abasa.

Site n'omuma...? [?] dị iche iche anyị ga-enye, anyị ga-aghota na mgbochiume a bụ [] dị n'olundị Enugu Ezike ma na-aruputa ọrụ na mkpọtụ okwu.

Tebul 5

Enugu Ezike	Ndepụtagharị	Igbo Izugbe	Bekee
áwshúá		áhíá	market
àwshúá		ìzacha	to sweep
òwshúá		òhíá	forest/bush
éwshú		éhí	cow
òwshúá		ugbu a/kíta	now/ immediately

Ọ dị mma irụtụ aka na a bịa n'olundị ndị niile a maara dị ka ndị Nsụka, bịa ha niile nwere ụdaume /ẹ/, mgbochiume / / na mgbochiume / / . Ọ bụ naanị ndị Obolo bụ ndị enweghi / / mana ha nwere / / .

Site na tebul 5, o kwere nghọta na [] bụ mkpụrụụdaasụsụ kwụụrụ onwe ya n'olundị Enugu Ezike, o nweghi mgbe ya na [] nke Igbo Izugbe ji bụrụ otu ma ọlị.

Ugbu a, anyị ga-eleba anya na mkpụrụụdasụsụ ụfọdụ kwa na-enwe mgbanwe n'ebe olundị Enugu Ezike na Igbo Izugbe nọ. Mkpụrụụdasụsụ ndị a nwere ike ibụ ụdaume ma ọ bụ mgbochiume.

	Igbo Izugbe	Enugu Ezike	Bekee
1	àkpà	ìkpà	bag
2	éze	íze	teeth
3	áfò	áfà	year
5	éro [ero]	éerú [eeru]	mushroom
6	ánū [aɲu]	énwū [enwu]	bee
7	íhú [ihu]	ífú [ifu]	face
8	íhū [ihu]	ífū [ifu]	to see
9	íbú [ibu]	ívú [ivu]	load
10	ézi [ezi]	éshì [esi]	pig
11	ísí [isi]	ishi [isi]	Head
13	díntà [dinta]	jíntà [jinta]	hunter
14	èbù [ebu]	èvù [evu]	wasp
15	ímbo [mbo]	ímvo [mvo]	fingernail
16	ábù [abu]	évù [evu]	armpit
17	ábú [abu]	évú [evu]	pause
18	ísìi [isi]	íshìi [isi]	six
19	ìsì [isi]	ìshì [isi]	blindness
20	éwí [ewi]	éyí [ewi]	giant rat

O doro anya na anyị deputaba ụdirị okwu ndị a (tebul 6), o juru eju bara abara. N'ihia ya, anyị ga-ejedebe omumaatu ndị a ebe a.

Ihe anyị chọputara bụ na otutu n'ime mkpuruokwu ndị a e ji maa atụ n'olundị Enugu Ezike na nke Igbo Izugbe nwere otu ụdị mofim mana ebe ha nọ dị iche bụ na fonim ufodu. Nke ozo bụ na a na-enwetakarị ha na mkpọaha. Nke atọ bụ na ha nwere ike igbanwe n'ụdaume ma o bụ na mgbochiume ha.

ATUMATU NA MMECHI

Nchoputa a anyị mere bụ iji gosi na olundị Enugu Ezike abughi asusu kwuru onwe ya kama o bụ olundị nọ n'ime asusu Igbo Izugbe.

mkpọaha. Nke atọ bụ na ha nwere ike igbanwe n'ụdaume ma ọ bụ na mgbochiume ha.

ATỤMATỤ NA MMECHI

Nchọpụta a anyị mere bụ iji gosi na olundị Enugu Ezike abụghị asụsụ kwụrụ onwe ya kama ọ bụ olundị nọ n'ime asụsụ Igbo Izugbe. Ya mere anyị ji gosi na ọ bụ ezie na o nwere mkpụrụdaasụsụ ụfọdụ ^{SP} n'olundị Enugu Ezike ma ha nupuru isi na nke Igbo Izugbe, ~~mana anyị enweghi ike~~ ^{SP} iji ha kpebie na olundị Enugu Ezike bụ asụsụ nke aka ya. Ruo mgbe e mere ụdị nchọpụta a, ọ bụ ihe nghọtahe bụ mmadụ ikwu na olundị nke a ma ọ bụ nke ọzọ mebere asụsụ Igbo Izugbe, ma ọ bụ si na olundị nke a ma ọ bụ nke ọzọ bụ asụsụ kwụrụ onwe ya. Ihe kacha mma onye nchọpụta ga-eme bụ ichoputa otu Igbo Izugbe ji bụrụ Igbo metụtara ndị Igbo niile, ya na otụtụ olundị ^{WW} dī ~~iche~~ ^{SP} dī n'ime ya nke olundị Enugu Ezike bụ otu n'ime ya.

Ihe edemede a gbara mbọ mee bụ ileba anya na mkpụrụdaasụsụ dī n'olundị Enugu Ezike ^{SP} na nke Igbo Izugbe. Ihe a ga-edede maka olundị Enugu Ezike ebuka. Ana m akpoku ndị ọrụ nchọpụta ~~ka ha~~ ^{SP} ~~lebaa~~ ^{SP} anya na mkpụrụokwu, ahiriokwu, mgbakwunye, igụ ụbọchị na ihe ndị ọzọ dī n'ụtaasụsụ Igbo dī ka o si metụta olundị Enugu Ezike. Nke e mere ebe a bụ obere ihe.

EDEMSIBIJA

Afigbo, A.E. in Ofomata, G.I.K (ed) (1978). *The Nsukka Environment*, Enugu, Fourth Dimension Publishing Co. Ltd.

Apeh, J.N. (2010). *Cultural History of Enugu Ezike*. Enugu, Auto-century Publishing Company.

Emenanjo, E.N. (2010). *Fonqlqji na Mofoloji n'Igbo*: Onitsha: Versity. Publishing Company Ltd.

Ezeomeke, S.O. (2004). *Igodo Nghota Utoasusu Igbo*, Onitsha, St Stephen's Press

Hartle, D.D. in Ofomata, G.I.K. (ed) (1978). *The Nsukka Environment*, Fourth Dimension Publishing Company Ltd.

Hartmann, R.R.K and Stork, F.C. (1973). *Dictionary of Language and Linguistics*, London, Applied Science Publishers Ltd.

Horton, R. in Emenanjo, E.N. and Ndimele, O. (ed) (1995). *Issues in African Languages and Linguistics: Essays in Honour of Kay Williamson*, Aba, National Institute of Nigerian Languages.

Ikekeonwu, C.I. (1986). A Lexico-Phonotactic Study of Northern Igbo Dialects, PhD Thesis, University of Nigeria. Nsukka.

Johnson, V.K. in Apeh, J.N. (2010). *Cultural History of Enugu Ezike*. Enugu, Auto- Century Publishing Company Ltd.

Northcote, W.T. (1914). *Specimens of Languages From Southern Nigeria*, London, Harrison and sons.

Nwaozuzu, G.I. (2008). *Dialects of Igbo Language*, Nsukka, University of Nigeria Press.